

Το annus mirabilis της αφρικανικής λογοτεχνίας Τα φετινά Βραβεία Goncourt και Booker

► Της **ΣΤΑΥΡΙΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ**

Η πρώτη Τετάρτη του Νοεμβρίου του 2021 σπαρταράει από την παράλληλη απονομή σε Παρίσι και Λονδίνο των επίσημων Βραβείων Goncourt και Booker για τα καλύτερα μυθοπλαστικά έργα της χρονιάς, γραμμένα στη γαλλική και αγγλική γλώσσα αντίστοιχα.

Στην ιστορική σάλα του εστιατορίου «Drouant», απονεμήθηκε στον Σενεγαλέζο συγγραφέα Mohamed Mbougar Sarr το Goncourt, το παλαιότερο και επιδραστικότερο βραβείο της Γαλλίας. Μεγαλωμένος στο Ντακάρ και σπουδασμένος στο Παρίσι, ο μόλις τριάντα ενός ετών Sarr έγινε ο νεότερος και παράλληλα ο πρώτος μαύρος συγγραφέας από την υποσαχάρια Αφρική που μπήκε στο πάνθεον των νικητών μαζί με τους Μαρσέλ Προυστ, Σιμόν ντε Μποβουάρ, Αντρέ Μαλρό και Μαργκερίτ Ντιράς.

Το βραβευμένο μυθιστόρημα με τίτλο *La plus secrète mémoire des hommes* θεματοποιεί την παριζιάνικη ζωή ενός φερέλιπτος Σενεγαλέζου συγγραφέα, ο οποίος επιχειρεί να ανασηκώσει τη ζωή και το ξεχασμένο έργο του επινοημένου Αφρικανού συγγραφέα T. C. Elimane. Ο εικοσιτριάχρονος Elimane υπήρξε ένας διάττων αστέρας της γαλλικής λογοτεχνικής σκηνής που έκανε την εμφάνισή του στα τέλη της δεκαετίας του 1930. Η κυκλοφορία του πρώτου του βιβλίου προκάλεσε αίσθηση, αλλά απότομη και εκκωφαντική υπήρξε η πτώση του «μαύρου Ρεμπώ» όταν κατηγορήθηκε για λογοκλοπή.

Η ιστορία του μυστηριώδους Elimane είναι εμπνευσμένη από την περίπτωση του Yambo Ouologuem από το Μάλι, ο οποίος το 1968

Ντέιμον Γκαλγκουτ

Μοχάμεντ Μπουκάρ Σαρ

έγινε διάσημος εν μία νυκτί κερδίζοντας το σημαντικό Βραβείο Renaudot για το πρώτο του μυθιστόρημα. Το άστρο του Ουολογουέμ έσβησε οριστικά μετά τη μήνυση που κατέθεσε εναντίον του ο δημοφιλής Άγγλος συγγραφέας Graham Greene: ο ίδιος εγκατέλειψε τη Γαλλία, επέστρεψε στην πατρίδα του και έζησε στην αφάνεια. Ο ενδοκειμενικός συγγραφέας Diégane Latyr Faye προσπαθεί να αποκαταστήσει τον έκπτωτο συγγραφέα που το λευκό λογοτεχνικό κατεστημένο γρήγορα αποθέωσε και εξίσου γρήγορα αποκαθίλωσε.

Το κείμενο του Sarr διατρέχει διάφορες εποχές και τοποθεσίες και στη βάση του μυθιστορηματικού μαθητείας ο συγγραφέας δημιουργεί ένα περίτεχνο μωσαϊκό λογοτεχνικών ειδών όπου συνυφαίνονται ημερολογιακές καταγραφές, συνεντεύξεις και αποσπάσματα από εφημερίδες. Το μυθιστόρημα είναι αντιπροσωπευτικό δείγμα της μεταμυθοπλαστικής πεζο-

γραφίας εντός της οποίας τα όρια μεταξύ ζωής και γραφής αποδεικνύονται εξαιρετικά πορώδη και δυσδιάκριτα.

Το ίδιο ακριβώς βράδυ, στην άλλη άκρη της Μάγκης, στις εγκαταστάσεις του BBC Radio Theatre, απονεμήθηκε το Booker στον Damon Galgut που έγινε ο τρίτος Νοτιοαφρικανός νικητής μετά τον J. M. Coetzee και τη Nadine Gordimer. Το ένατο κατά σειρά μυθιστόρημα του Galgut με τίτλο *The Promise* είναι ένα οικογενειακό σάγκα που ακολουθεί την πορεία των μελών της οικογένειας Swart, απογόνων Ολλανδών αποίκων που ζουν σε μια φάρμα έξω από την Πρετόρια. Η υπόσχεση στην οποία αναφέρεται ο τίτλος του βιβλίου είναι η υπόσχεση που η μητέρα Swart απέσπασε λίγο πριν πεθάνει από τον σύζυγό της: του ζήτησε να παραχωρήσει ένα σπιτάκι και μια μικρή έκταση γης στη Σαλώμη, την αφοσιωμένη μαύρη υπηρέτρια τους, όταν αλλάξει η ρατσιστική

νομοθεσία της χώρας.

Το κείμενο οργανώνεται σε τέσσερις πράξεις που λαμβάνουν χώρα σε τέσσερις διαφορετικές δεκαετίες – πρόκειται για τέσσερα άρτια αφηγηματικά επεισόδια στα οποία τα μέλη της οικογένειας συναντιούνται στον γενέθλιο τόπο εξ αφορμής τεσσάρων κηδείων. Παρότι το μυθιστόρημα πραγματεύεται την έννοια της φθοράς και της παρακμής, διαπνέεται από χιούμορ. Ο αφηγητής-κάμερα του Galgut μετατοπίζει την οπτική του από χαρακτήρα σε χαρακτήρα, επιτυγχάνοντας να μεταφέρει την πανοραμική θέαση του αφηγηματικού σύμπαντος στους αναγνώστες.

Η νεότερη γενιά των Swart έρχεται αντιμέτωπη με τη βαριά κληρονομιά του ρατσισμού, την αλλαγή του πολιτικού status quo και το αίτημα για ισότητα και αποκατάσταση της κοινωνικής δικαιοσύνης: η υπόσχεση όμως παραμένει ανεκπλήρωτη. Το μυθιστόρημα του Galgut συνδυάζει ένα συγκινησιακά φορτισμένο

οικογενειακό δράμα με την παρακάθη ιστορία της Νότιας Αφρικής μετά την κατάργηση του apartheid. Οι Swart είναι αντιπροσωπευτικό δείγμα Αφρικάνερ, οι οποίοι καλούνται να διαχειριστούν το ζήτημα του σε ποιον ανήκει η γη στο παρελθόν και σε ποιον θα ανήκει στο μέλλον, καταδικάζοντας ουσιαστικά τις ρατσιστικές πολιτικές με τις οποίες μεγάλωσαν και εφαρμόζοντας έμπρακτα τη φυλετική ισοπία.

Οι κριτικές επιτροπές του Goncourt και του Booker έκαναν λόγο και στις δύο περιπτώσεις για ξεκάθαρη επιλογή νικητών από πλευράς θεματικής, τεχνικής και ύφους. Το μυθιστόρημα του Sarr είναι αρκετά εγκεφαλικό και απαιτητικό εξαιτίας της διακειμενικότητας και της ειδολογικής του υβριδικότητας. Το μυθιστόρημα του Galgut είναι ώριμο και καλοδουλεμένο και παρότι η αφήγηση κινείται μπρος και πίσω στον χρόνο, ο αναγνώστης μπορεί να την παρακολουθήσει από-

σκοπτα. Πρόκειται για δύο αριστοτεχνικά γραμμένα, μεγαλόπνοα στη σύλληψη τους βιβλία, τα οποία βάζουν τη λογοτεχνία της Μαύρης Ηπείρου στον χάρτη.

Το 2021 υπήρξε αναμφίβολα μια χρονιά-ορόσημο για την αφρικανική λογοτεχνία – της βράβευσης των Galgut και Sarr προηγήθηκε η βράβευση με Booker International του μυθιστορημάτος *At Night All Blood is Black* του Σενεγαλέζου David Diop και η απονομή του Νόμπελ Λογοτεχνίας στον Τανζανό Abdulrazak Gurnah για το σύνολο του έργου του. Το γεγονός ότι οι τέσσερις βραβευθέντες συγγραφείς χρησιμοποιούν την αγγλική και τη γαλλική γλώσσα ως λογοτεχνικά μέσα όχι απλώς ευνοήσε, αλλά λειτούργησε καταλυτικά για την ανάδειξη των αξιολογών αυτών αφρικανικών φωνών, οι οποίες ίσως και να παρέμειναν άγνωστες αν έγραφαν σε λιγότερο ομιλούμενες γλώσσες.

Το αναγνωστικό κοινό της χώρας μας θα έχει σύντομα την ευκαιρία να γνωρίσει αυτές τις σημαντικές λογοτεχνικές προσωπικότητες. Αξίζει να σημειωθεί ότι το βραβευμένο μυθιστόρημα του Diop *Τη νύχτα όλα τα αίματα είναι μαύρα* κυκλοφόρησε στα ελληνικά το 2019 από τις εκδόσεις Πόλις. Οι εκδόσεις Ψυχολογίας εξασφάλισαν τα δικαιώματα του νομπελίστα Gurnah: οι ελληνικές εκδόσεις των μυθιστορημάτων του *Afterlives*, *By the sea*, *Desertion* και *Paradise* έχουν τροχοδρομηθεί εντός της τριετίας 2022 και 2024. *Η πιο μυστική μνήμη των ανθρώπων* του Saar και η *Υπόσχεση* του Galgut θα κυκλοφορήσουν μέσα στο 2022 από τις εκδόσεις Πατάκη και Διόπτρα αντίστοιχα. Η ώρα της αφρικανικής λογοτεχνίας επιτέλους έφτασε!